

Handläggare: Gunilla Schedin
Telefon: 08-508 09 277

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap - remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Christina Rapp Lundahl
stadsdelsdirektör

Siw Lideståhl
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av en statlig utredning angående stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Utredningen föreslår bl.a. att tvångsäktenskap och barnäktenskap kriminaliseras och att möjligheten att få dispens för att ingå barnäktenskap avskaffas. Vidare föreslås att ett nationellt kompetensteam inrättas för att leda, samordna och stödja socialtjänstens och andra berörda myndigheters arbete mot tvångsäktenskap, barnäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck.

Förvaltningen är positiv till de föreslagna ändringarna i lagstiftningen och välkomnar förslaget om att inrätta ett kompetensteam.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av en statlig utredning angående stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Nämndens yttrande ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 25 oktober 2012.

Utredningen omfattar drygt 600 sidor. Till detta tjänsteutlåtande bifogas innehållsförteckning och sammanfattning. Utredningen i sin helhet nås via regeringens webbplats: www.regeringen.se

Ärendet

Utredningens uppdrag har bl.a. varit att:

- öka kunskaperna om tvångsäktenskap och barnäktenskap,
- överväga om sådana äktenskap bör kriminaliseras,
- överväga att slopa dispensmöjligheten för barnäktenskap,
- fundera över vilka åtgärder, vid sidan om lagstiftning, som kan vidtas för att myndigheternas arbete mot tvångsäktenskap och barnäktenskap ska bli säkrare och bättre.

Med *barnäktenskap* avses äktenskap där någon av parterna är under 18 år. Med *tvångsäktenskap* avses i huvudsak äktenskap som har ingåtts genom straffbart tvång. För äktenskap som ingåtts efter andra former av påtryckningar används begreppet *gift mot sin vilja*, vilket kan omfatta fall då det inte förekommit några direkta påtryckningar men där personen saknat ett reellt utrymme för, eller haft mycket svårt, att säga nej till ett äktenskap som andra önskar.

Problemet omfattning och karaktär

Under 2011 upplevde uppskattningsvis minst 250 – 300 personer en akut eller ganska akut risk för att bli gifta mot sin vilja och minst 16 personer hölls kvar i utlandet för att bli bortgifta mot sin vilja. I december samma år fanns tretton barn i åldern 15–17 år som var registrerade som gifta.

Tidigare undersökningar tyder på att ungefär 70 000 unga människor har begränsningar i förhållande till äktenskap eller av familjen uppställda villkor för val av partner. Ungdomsstyrelsen har beräknat att ungefär 8 500 unga är oroliga över att inte själva få välja vem de ska gifta sig med.

En stor majoritet av de personer som blir gifta eller är oroliga för att bli bortgifta mot sin vilja, har utländsk bakgrund. Det finns också en tydlig koppling mellan tvångsäktenskap och barnäktenskap å ena sidan och hedersrelaterat våld och förtryck å den andra.

Ingen möjlighet till dispens för barnäktenskap

I Sverige får den som är under 18 år inte gifta sig utan s.k. äktenskapsdispens. Bestämmelsen skärptes år 2004, vilket innebär att dispens endast ges om det finns särskilda skäl. Sammanlagt 68 barn ansökte under åren 2008-2011 om dispens och sex av dem fick tillstånd att gifta sig.

Utredningen föreslår att möjligheten att kunna få äktenskapsdispens avskaffas. Till förmån för en dispensmöjlighet brukar anföras att det i vissa grupper innebär stora svårigheter, för både mamman och barnet, om ett barn föds utom äktenskapet. Utredningen ifrågasätter dock om traditioner inom en grupp ska väga tyngre än det gravida barnets rättigheter.

Om möjligheten till äktenskapsdispens behålls, i syfte att skydda flickor som blir gravida mot repressalier eller missnöje inom den egna gruppen, innebär det ett åsidosättande av samhällets skyldighet att behandla alla lika och ett slags stöd för normer att utomäktenskaplig sexualitet och graviditet är skamliga och förbjudna. En viktig utgångspunkt måste vara att alla barn ska ges samma skydd av lagen. En fördel med ett avskaffande är att unga som inte vill gifta sig, liksom föräldrar som vill stå emot påtryckningar från andra om att gifta bort ett barn, ges bättre möjligheter att få gehör för sin vilja.

Kriminalisering

Svensk lag innehåller inte någon straffbestämmelse som särskilt tar sikte på tvångsäktenskap. Däremot finns vissa bestämmelser i brottsbalken som i vissa fall kan vara tillämpliga. Utredningen föreslår att man i brottsbalken inför en särskild straffbestämmelse om tvångsäktenskap (äktenskapstvång) och en motsvarande bestämmelse om barnäktenskap (barnäktenskapsbrott). *Äktenskapstvång* begås om någon genom olaga tvång eller utnyttjande av en persons utsatta belägenhet förmår personen att ingå äktenskap. Straffet föreslås vara fängelse i högst fyra år. *Barnäktenskapsbrott* begås om någon förmår ett barn att ingå ett äktenskap, tar initiativ till eller anordnar ett barnäktenskap. Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst två år.

När det gäller *barnäktenskap* är en komplikation att sådana i princip inte kan ingås lagenligt i Sverige och över huvud taget inte kommer att kunna ingås om dispensmöjligheten tas bort. Ett problem är emellertid att barn som skyddas av den svenska rättsordningen, men som har sin bakgrund i ett annat land, kan riskera att på föräldrarnas eller övriga släktingars initiativ bli bortgifta i annat land.

I enlighet med en bestämmelse i Europarådskonventionen från 2011 föreslår utredningen att även den, som genom vilseledande förmår någon att resa till ett annat land i syfte att tvinga personen att ingå äktenskap ska straffas. Straffet föreslås vara fängelse i högst två år.

Ett nationellt kompetensteam

Utredningen föreslår att ett nationellt kompetensteam inrättas med uppgift att på olika sätt främja arbetet mot äktenskap mot någons vilja, barnäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck. Teamet bör ha i uppdrag att bl.a. utveckla och effektivisera samverkan, främja goda arbetsmetoder, stödja myndigheter och andra verksamheter och ta fram utbildnings- och informationsmaterial.

Socialtjänsten

Bland de myndigheter som kommer i kontakt med barnäktenskap och äktenskap mot den egna viljan spelar socialtjänsten en huvudroll. Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att genomföra en särskild tillsynsinsats inom det aktuella området. En viktig fråga är om socialtjänsten bör initiera insatser riktade mot familjer där det förekommer hot om tvångsäktenskap, barnäktenskap eller hedersrelaterat våld och förtryck. Det måste finnas mycket goda kunskaper om sådant familjearbete och om de komplikationer och risker som är förenade med detta. En rekommenderad metod för sådant arbete bör utarbetas.

Trossamfunden och vigslar

Inom vissa trossamfund förrättas bröllopsceremonier och liknande som är rättsligt ogiltiga men som för parterna praktiskt sett är bindande, vilket i praktiken betyder att tvångsäktenskap och barnäktenskap kan förekomma. Utredningen föreslår att både äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott ska omfatta även dessa s.k. informella äktenskap. Vidare föreslås att ett krav, för att trossamfund och vigselförrättare ska få vigsel tillstånd, är att de inte genomför några religiösa tvångsvigslar eller barnvigslar. Nämnden för statligt stöd till trossamfund föreslås, inom ramen för sin ordinarie verksamhet, föra en dialog med samfunden och vigselförrättarna om barnäktenskap och äktenskap mot den egna viljan.

Den som ska giftas bort förs utomlands

Ett allvarligt problem är att tvångsäktenskap och barnäktenskap kommer till stånd i ett land dit den tvingade eller barnet har förts. Det viktigaste för att motverka detta är att arbeta för att personer som riskerar att giftas bort i utlandet inte lämnar Sverige. Fokus måste ligga på att upptäcka problemet här och se till att personerna får information om sina rättigheter och möjligheter att söka hjälp. När det gäller barn måste frågan om tvångsåtgärder aktualiseras i tid. Skolans och socialtjänstens roll är då mycket viktig.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid socialtjänstavdelningen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till förslaget om att tvångsäktenskap och barnäktenskap kriminaliseras. Som framgår av utredningen har en stor majoritet av de personer som blir gifta eller är oroliga för att bli bortgifta mot sin vilja utländsk bakgrund. Det finns också en tydlig koppling mellan tvångsäktenskap och barnäktenskap å ena sidan och hedersrelaterat våld och förtryck å den andra.

Förvaltningen stödjer förslaget om att möjligheten till äktenskapsdispens för personer under 18 år avskaffas. Det är inte rimligt att så unga människor ska ges rätt att gifta sig med de långtgående konsekvenser detta medför, inte minst rent juridiskt.

I diskussionen kring tvångsäktenskap, barnäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck framförs ofta, vilket poängteras i utredningen, farhågor för att det uppstår ett ”vi och dom-tänkande” och att rasistiska och främlingsfientliga ideologier får näring när vissa grupper pekas ut för att de anses stå för negativa beteenden och uppfattningar. Som framhålls i utredningen är avsikten med den föreslagna lagstiftningen att skydda utsatta personer, inte att angripa eller peka ut vissa grupper. Förvaltningen delar uppfattningen att rädslan för främlingsfientlighet eller stigmatisering inte får leda till att samhället inte tar tillräcklig hänsyn till individens utsatthet.

Som framhålls i utredningen är socialtjänsten den myndighet som oftast kommer i kontakt med barnäktenskap, tvångsäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck. Socialtjänsten vid Norrmalms stadsdelsförvaltning har dock ytterst sällan kommit i kontakt med ärenden där den typen av problematik förekommer. Det är en minst sagt grannlaga uppgift för socialtjänsten att hantera ärenden av det slaget. För ett framgångsrikt arbete behövs både kunskaper, erfarenhet och en stor lyhördhet. Förvaltningen välkomnar förslaget om att inrätta ett kompetensteam för att leda, samordna och stödja socialtjänsten och andra berörda myndigheter i detta arbete.

Bilaga

Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap – innehållsförteckning och sammanfattning.